

TRUMP NATO'YA NOTA'MI VERDİ?

Sovyet yayılmasına karşı 1949 yılında kurulan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Rusya'nın jeopolitik hırslarının devam ettiği bir ortamda Avrupa güvenliğinin temel taşlarından biri olmaya devam etmektedir.

F. Konsolos Dr. Aydın Özü

Ukrayna-Rusya çatışması Avrupa'nın enerji konusundaki kırılganlıklarını ortaya çıkarmış ve özellikle eski ABD Başkanı Donald Trump'ın 2024 yılında Avrupa'yı kendi savunması için daha fazla sorumluluk üstlenmeye çağıran açıklamalarının ardından NATO'nun finansmanı ve stratejik öncelikleri konusunda tartışmalara yol açmıştır. Bu çalışma NATO'nun değişen rolünü, Avrupa'nın enerji kaynaklı güvenlik sorunlarını ve savaş zamanlarında kaynak bağımlılığının tarihsel paralelliklerini incelemektedir. Ayrıca, ABD-Çin-Rusya dinamikleri ve bölgesel ittifaklar bağlamında Türkiye'nin stratejik konumunu analiz ederek, Türkiye'nin geliştirmekte olan "Asya NATO'su" çerçevesindeki potansiyel rolünü araştırmaktadır.

NATO'nun 1949 yılında Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki genişlemesini engellemek amacıyla kurulmuş olması bizi Avrupa coğrafyası merkezli bir anlatıma yönlendiriyor.

Bugün hala kendini Rus tehditi altında hisseden bir Avrupa'dan söz etmek mümkün. Bu tehdide karşı NATO elbette Avrupa için iyi bir kalkan.

ABD bugün itibari ile rekabetin söz ko-

nusu olmadığı bir seviyede askeri bütçe ve güce sahip.

ABD, yaklaşık 6.800 nükleer savaş başlığı, gelişmiş donanma varlıkları (örneğin 185 metrelik nükleer denizaltılar) ve yıllık 800 milyar doları aşan savunma bütçesi gibi benzersiz askeri yeteneklere sahiptir (SIPRI, 2024). Buna karşılık, diğer kü-

resel güçler bunun gerisinde kalmaktadır:

Rusya: 5.977 nükleer savaş başlığına ve 66 milyar dolarlık savunma bütçesine sahiptir ancak 2 milyon kişilik deneyimsiz ordusuyla zorluklarla karşı karşıyadır (IISS, 2024).

Çin: 292 milyar dolarlık savunma bütçesi ve 2 milyon personeliyle Çin, 6G teknolojisinden ve askeri modernizasyondan yararlanarak 2035 yılına kadar ABD'ye rakip olmayı hedeflemektedir (CSIS, 2023).

Hindistan: Dünyanın en büyük silah ithalatçısı olan Hindistan, 1,4 milyon kişilik ordusuyla büyük ölçüde Rus ekipmanlarına güvenmektedir (SIPRI, 2024).

ABD'nin askeri üstünlüğü NATO'nun caydırıcılık kapasitesini sağlamaktadır, ancak Trump'ın 2024'teki tutumu yük paylaşımı konusundaki gerilimleri öne çıkararak Avrupa'yı savunma stratejisini

"Biden döneminde Suriye'de başlatılan ve bazı Arap devletleri ile Türkiye'nin de önemli roller üstlendiği gelişmeler doğrultusunda mı devam edeceği, yoksa Trump dönemi-nin Ortadoğu için öngördüğü farklı çözümlerle mi şekilleneceği henüz belirsizdir."

1 Dr. Aydın Özü, Sri Lanka Fahri Konsolosu

yeniden gözden geçirmeye sevk etmektedir.

Rusya Ukrayna savaşı ile jeopolitik dinamikler nerede ise tüm dünyada belli etkiler yarattı . Ancak kuşkusuz en çok etkilenen bölge Avrupa oldu. Bunun en büyük sebebi Avrupa'nın enerji ile ilgili hatlarının bu problemlili bölge üzerinde olması ve bir anda çalışmaz hale gelmesi ile ilgili olmuştur.

Özellikle de dünyanın en büyük sanayi ülkelerinden olan ve Avrupa Birliği'nin lokomotifini olan Almanya bu olumsuz durumdan nasibini almıştır.

Amerikan Başkanı Donald Trump NATO'yu artık finanse etmek istemeyen ve nerede ise Avrupa'ya başınızı çaresine bakın dediği net bir açıklaması ardından Avrupa Birliği Avrupa Ordusu söylemini gündeme getirdi.

Avrupa kendi güvenliğini sağlamak isteyecektir ama güvenlik de enerjiye muhtaçtır. Enerjinin varlığı ve yokluğunun bir domino etkisi vardır ve olumsuz enerji tedariki şartlarında negatif domino etkisi marjinal bir artış gösterebilir.

Tarihte bunu 2.Dünya savaşı sırasında

özellikle mihver devletlerde çok net görüldük.

2 Dünya Savaşı sırasında görüldüğü üzere, kaynak kıtlığı tarihsel olarak askeri operasyonları kısıtlamıştır:

Almanya:

Almanya'da pamuk, kauçuk, kalay, platin, civa yok , demir, bakır, magnezyum, nikel, yün ve en önemlisi petrol yetersiz idi.

Doğal kauçuk kaynaklarına erişimi olmayan Almanya, ihtiyaç duyduğu kauçuğun yaklaşık %5'ini "Buna" adı verilen sentetik bir kimyasal bileşikten üretmeye başlamıştır. "Buna", Almanca'da "butadien ve natrium" kelimelerinden türetilmiş olup, IG Farben adlı dev sanayi şirketi tarafından geliştirilmiş bir tür sentetik kauçuktur. Bu kauçuk türü, özellikle lastik ve askeri araç parçalarında kullanılmıştır. Ancak üretimi hem enerji hem de hammadde açısından oldukça pahalıydı.

Barış zamanında Hollanda, Amerika, Rusya, Meksika, Venezuela, Romanya dan yılda 5 milyon ton petrol ithal ediyordu.

Almanya'nın yıllık petrol ihtiyacı savaş sırasında yaklaşık 12 milyon ton civarındaydı. Bunun yalnızca yaklaşık 7 milyon tonunu Romanya'dan ithalatla karşılayabiliyordu. Romanya'daki Ploiești petrol sahaları bu nedenle Nazi Almanyası için yaşamsal öneme sahipti.

Geri kalan miktarın önemli bir kısmını karşılamak için kömürden sıvı yakıt (Fischer-Tropsch süreci) gibi yöntemlerle sentetik petrol üretimi gerçekleştirdi. Ülke içindeki bu üretim toplam ihtiyacının ancak yaklaşık üçte birini (1/3) karşılayabiliyordu. Bu üretim, yüksek maliyetli ve teknik olarak zordu; ayrıca hava saldırılarına karşı oldukça savunmasız olan tesislerde yapılıyordu. (Savaş sırasında yıllık 12 milyon tona ihtiyaç duydu ancak Romanya'dan sadece 7 milyon ton temin etti ve petrol ihtiyacının sadece %33'ünü karşılayan sentetik yakıtlarla (Buna kauçuk ve kömürden petrol elde etme süreçleri) takviye etti (Tooze, 2006).

Çekoslovakya'nın işgali kısmen demir cevherine erişim için yapılırken, Sovyetler Birliği'ne yapılan saldırı Kafkas-ya'daki petrol yataklarını hedef almıştır.) Sovyetler Birliği ile yaptığı 1939 Nazi-Sovyet Paktı sonrasında kurduğu ekonomik işbirliği sayesinde Sovyetler, Almanya'ya petrol ve diğer stratejik ham maddeleri gönderiyordu ancak 1941'de Sovyetler'e saldırarak (Barbarossa Harekâtı) bu işbirliğini sonlandırdı. Böylece, kendisi açısından kritik olan o "olumlu plan" fiilen çöktü.

Almanya'nın 1938-1939 yıllarında Çekoslovakya'ya yönelik saldırgan tutumu ve nihayetinde ülkeyi işgal etmesinin arka-

sında yalnızca etnik Alman azınlıkların korunması gibi siyasi gerekçeler değil, stratejik doğal kaynaklara erişim arzusu da yatmaktaydı. Bu kaynaklardan en önemlisi ise yüksek kaliteli demir cevheri ve ağır sanayi altyapısıydı.

Çekoslovakya, özellikle Sudetenland ve çevresinde önemli demir cevheri yataklarına sahipti.

Almanya'nın savaş hazırlıkları doğrultusunda büyük miktarda demir çeliğe, yani zırhlı araçlar, tanklar ve silah üretiminde kullanılacak metallere ihtiyaç duyuluyordu. Çekoslovakya'nın en önemli sanayi kuruluşlarından biri olan Škoda Works, o dönemde Avrupa'nın en gelişmiş askeri sanayi tesislerinden biriydi. Bu tesisler, savaş topçuları, tanklar ve mühimmat üretimi açısından Almanya için kritik öneme sahipti. Alman ordusu, Çekoslovakya'nın işgaliyle birlikte skoda fabrikalarını doğrudan kendi savaş sanayisine entegre ederek askeri üretim kapasitesini büyük ölçüde artırdı.

“Sovyetler Birliği ile yaptığı 1939 Nazi-Sovyet Paktı sonrasında kurduğu ekonomik işbirliği sayesinde Sovyetler, Almanya'ya petrol ve diğer stratejik ham maddeleri gönderiyordu ancak 1941'de Sovyetler'e saldırarak (Barbarossa Harekâtı) bu işbirliğini sonlandırdı.”

Hitler'in "Blitzkrieg" (yıldırım savaşı) stratejisi; hızlı, motorize birliklerin yüksek tempolu taarruzlarını esas alıyordu. Bu nedenle Almanya'nın hem ham maddeye hem de bu hammaddeleri işleyebilecek sanayi altyapısına kesintisiz erişimi olması gerekiyordu.

Bu iki örnek, Almanya'nın savaş sırasında enerji ve ham madde kıtlığını aşmak için geliştirdiği yenilikçi ancak sürdürülebilirliği sınırlı stratejileri göstermektedir. Enerji ve kaynak eksikliği, sadece ekonomik değil, askeri harekât kapasitesini doğrudan sınırlayan bir zafiyet

haline gelmişti. Özellikle panzer tümenlerinin ve hava kuvvetlerinin (Luftwaffe) etkinliğinde bu kısıtların etkisi ciddi şekilde hissedilmiştir.

İtalya: Petrolünün %98'ini ve kömürünün çoğunu ithal eden İtalya'nın savaş çabaları kaynak sıkıntısı nedeniyle sekteye uğramış, denizcilik ve sanayi üretimi sınırlanmıştır (O'Brien, 2014). İtalya kömür dahil nerede ise bütün ihtiyacı olan savaş malzemelerini ithal etmek zorunda idi. Savaşa girerse 4 milyon ton petrole ihtiyacı olacaktı, bunun ancak %2'sini Arnavutluk'tan karşılayabilirdi.

Japonya: Yabancı petrole (1941 öncesi %90'ı ABD'den) bağımlı olan Japonya'nın Pasifik harekati, ABD ambargolarının ardından duraklamış ve 1944'te yakıt sıkıntısıyla sonuçlanmıştır (Yergin, 1991). Japonya hemen hemen tamamen dış kaynaklara bağılı idi.

Bu vakalar, enerji açıklarının operasyonel ve ekonomik kısıtlamalara dönüştüğü kaynak kıtlığının "domino etkisini" göstermektedir. Avrupa'nın mevcut enerji krizi bu dinamikleri yansıtmakta ve stratejik özerklik için aciliyeti artırmaktadır.

Stratejik Yanılgı: Maça En Zayıf Hal-kayla Başlamak

Modern savaşlar büyük ölçüde hareket kabiliyeti ve lojistik zincirinin sürekliliği ile kazanılır.

Tanklar, uçaklar, kamyonlar, hepsi petrole bağımlıdır. Almanya, savaşa bu en temel girdiye dair sağlam bir arz planına sahip olmadan girmiştir.

Bu, futbol benzetmesiyle söylersek: maça kaleciniz olmadan çıkmak gibidir.

En kritik pozisyon boş kalmıştır.

Dolayısıyla savaşın daha ilk yıllarında bu eksiklik, Almanya'nın geniş çaplı cephe-ler kurma kabiliyetini ciddi şekilde zayıflatmış ve savaşın kaderini belirlemiştir.

Bu stratejik zafiyet, Hitler Almanyası'nın endüstriyel kapasitesi yüksek olmasına rağmen enerji bağımsızlığı düşük bir savaş makinesi olmasından kaynaklanı-yordu. Enerji olmadan üretim, lojistik ve taktik başarı mümkün de-ğildi.

Enerji Güvenliği Dönüşü-mü: ABD ile Avrupa'nın Ters Yönlü Seyri

ABD'nin Enerji Bağımsızlığı ve Jeopolitik Gücü artmıştır, 2019 itibariyle net enerji ih-racatçısı konumuna gelmiş-tir. Gelişmiş kaya gazı (shale gas) ve kaya petrolü (tight oil) teknolojileri sayesinde ithalata olan bağımlılığını dramatik biçimde azaltmıştır.

ABD, bugün itibariyle: Dünyanın en büyük doğal gaz üreticisi (EIA, 2023), En büyük petrol üreticilerinden biri olup kendi iç talebini karşılayacak düzeyde üretim yapabilmektedir.

Bu enerji bağımsızlığı, ABD'nin dış po-litika esnekliğini artırmış; askeri angaj-manlarında enerji tedarik hatlarına ba-ğımlı olmaktan kaynaklanan sınırlama-ları büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.

Avrupa'nın Enerji Kırılganlığı artmış-tır; Rusya-Ukrayna savaşı sonrası Avru-pa'nın enerji tedariki ciddi bir kırılganlık alanına dönüşmüştür. Almanya'nın Rus gazına olan bağımlılığı dramatik biçim-de sona ermiş, LNG terminalleri gibi al-ternatif çözümler kısa vadede kapasite sıkıntıları yaşamıştır.

“ABD, bugün itiba-riyle: Dünyanın en büyük doğal gaz üreticisi (EIA, 2023), En büyük petrol üre-ticilerinden biri olup kendi iç talebini kar-şılayacak düzeyde üretim yapabilmektedir.”

Bu durum, yalnızca enerji maliyetlerini değil, Avrupa'nın stratejik karar alma süreçlerini de etkilemiştir. Enerji eksensiz dış politika bağımsızlığı ciddi ölçüde azalmıştır. Enerji tedarikinde, özellikle Kuzey Denizi kaynakları ve LNG ithalatı sayesinde İngiltere daha avantajlı durumdadır.

Almanya, AB'nin ekonomik motoru olsa da Rus gazına en fazla bağımlı ülkedir. Bu nedenle savaştan en olumsuz etkilenen ülkelerden biri oldu.

Fransa, nükleer enerji kapasitesi sayesinde görece daha az etkilenmiş, ama AB'nin güvenlik ve finansal yükünü paylaşmakta. Almanya'nın yanında sorumluluk almıştır.

Polonya ve Romanya:

Her iki ülke de, Rusya tehdidine karşı NATO'nun doğu cephesinde yer alan ülkeler olarak jeopolitik önem kazanmış, ABD ile ikili askeri ilişkilerini güçlendirmiş, enerji yatırımları (örneğin Romanya'nın Karadeniz doğal gaz rezervleri) sayesinde stratejik bir avantaja sahip olmuşlardır.

Bu iki ülkenin önümüzdeki 10 yılda hem AB içinde hem NATO çerçevesinde yükselen bölgesel lider adayları olarak görülmesi mümkündür.

Rusya'nın Ukrayna ile olan çatışmayı bir şekilde "çözüme kavuşturması" durumunda. Batı cephesinde göreceli bir istikrar sağlayabilir, esas uzun vadeli tehdit olarak gördüğü Çin'e karşı doğu cephesinde stratejik hazırlık yapma imkânı kazanır.

Çin'in Sibiryâ üzerindeki etkisi, Orta Asya'da artan yatırımları ve demografik

baskısı, Rus strateji belgelerinde büyüyen risk unsurları arasında yer almaktadır.

ABD-Rusya İlişkilerinde İhtimal Dışı Bir Yakınlaşma mı?

Eğer Çin tehdidi ABD ve Rusya'nın ortak çıkarlarına dokunacak şekilde yükselirse, tarihte olduğu gibi "çıkar temelli geçici ittifaklar" yeniden masaya gelebilir.

Örnek: II. Dünya Savaşı sırasında ideolojik zıtlığa rağmen ABD ve Sovyetler Birliği'nin Nazi Almanyası'na karşı ittifakı.

Böyle bir senaryoda, Rusya'nın Çin'in yayılcı ekonomik modeline ve teknolojik hegemonya kurma çabasına karşı ABD ile daha temkinli ama koordineli bir pozisyon alması mümkün olabilir.

Sonuç: Yeni Güvenlik Paradigmalarında Türkiye ve Bölgesel Merkezler

Türkiye: Yeni Jeopolitik Dönemde Anahtar Aktör

Türkiye'nin İki Kutup Arasında Köprü Olma Rolü her daim vardır; hem Avrupa-Atlantik güvenlik sisteminin asli bir parçası (NATO üyesi, Avrupa Konseyi üyesi), hem de Avrasya jeopolitiğiyle organik temasları olan bir ülkedir. Bu özgün pozisyonun bazı boyutları şunlardır:

NATO'daki Stratejik Derinlik: Türkiye, 1952'den beri NATO'nun en doğudaki sınır karakoludur. Karadeniz, Orta Doğu ve Kafkasya'ya yakınlığı, onu bir tampon ve aktarma ülkesi haline getirmiştir.

Avrasya'ya Açılan Kapı: Türkiye, Şanghay

İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gözlemcisidir. Ayrıca Türk Devletleri Teşkilatı'nın lider ülkelerindendir. Çin ile Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) kapsamında işbirliği içindedir. Bu yönüyle Asya güvenlik mimarileriyle de temaslıdır.

İslam Dünyası ve Türk Dünyası ile Kültürel Bağ: Orta Asya'daki Türk cumhuriyetleriyle kültürel, tarihsel ve ekonomik ilişkileri güçlüdür. Bu durum, Çin'in Sincan-Uygur politikalarına karşı Türkiye'nin ahlaki duruşunu da zaman zaman gündeme taşımaktadır.

ABD'nin Yeni Odağı: Çin ve Hint-Pasifik

ABD, 2020'lerden itibaren dış politika doktrinini "stratejik rekabet çağı" (age of great power competition) olarak tanımlamıştır.

Bu yaklaşımda Çin, yalnızca bölgesel bir tehdit değil, aynı zamanda ekonomik, teknolojik ve jeopolitik bir meydan okuma olarak görülmektedir.

Dolayısıyla, ABD'nin askeri kapasitesini ve dış politika odağını giderek Avrupa'dan Asya-Pasifik bölgesine kaydırması şaşırtıcı değildir.

NATO'nun Evrilmesi: Bir Avrupa Ordusu mu? Yoksa Asya Uzantısı mı?

ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığını azaltması, NATO'nun kendi içinde daha çok "Avrupa Ordusu" fikrine yakınlaşmasına yol açabilir.

Ancak Çin tehdidinin büyümesiyle birlikte, NATO'nun hint-alt kıtası ve Orta Asya'ya kadar uzanan yeni angajman alanları da oluşabilir.

İşte bu noktada Asya'da aktif operasyonel kabiliyete sahip tek NATO ülkesi olarak Türkiye'nin önemi daha da artmaktadır.

Olası ABD-Rusya Geçici İttifakı ve Türkiye'nin Bu Denklemeye Dahil Edilmesi beklenebilir, Realist Teori Açısından: "Düşmanınım düşmanı dostumdur" geçerlidir.

Eğer Rusya, Ukrayna'daki çatışmayı stabilize eder ve doğuda Çin tehdidini önelerse; ABD ile çıkar temelli bir yakınlaşma (tıpkı II. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi) mümkün olabilir.

Böyle bir senaryoda ABD, Çin'e karşı geniş tabanlı bir koalisyon oluşturma ara-

yışına girerse, Türkiye gibi hem NATO üyesi hem de Avrasya'ya temaslı ülkeleri kritik ortaklar olarak değerlendirebilir.

- Japonya ve Güney Kore, ABD'nin doğrudan müttefikleridir ancak NATO üyesi değildirler.
- Avrupa ülkeleri, coğrafi olarak Asya'da operasyonel erişime sahip değildirler.
- Türkiye ise, hem NATO'nun askeri yapılarına entegre, hem de Orta Asya'daki Türk dünyasıyla ve Orta Doğu'daki Arap ülkeleriyle temaslıdır.

Dolayısıyla, Asya'daki bir güvenlik mimarisine NATO içinden dahil edilebilecek en uygun ülke Türkiye'dir.

Konjonktür bu yönde evrilirse: ABD'nin Çin odaklı yeni güvenlik stratejisi Türkiye'yi bir "operasyonel merkez üssü" haline getirebilir.

Türkiye'nin bu süreçte kendi ulusal çıkarlarını koruyan, ancak çok taraflı işbirliğini önceleyen bir diplomasi izlemesi gerekecektir.

Stratejik Varlıklarıyla Türkiye'nin Güç Çarpanı Etkisi büyüktür;

Jeopolitik Konum: Türkiye, Karadeniz'e açılan kapılar olan İstanbul ve Çanakkale boğazlarını kontrol ederek, hem Avrupa hem de Asya kıtaları arasında bir geçiş koridoru oluşturur. Ayrıca İran, Irak ve Suriye ile sınır komşuluğu, Türkiye'yi Orta Doğu ve Orta Asya güvenlik mimarisinde merkezi bir aktör haline getirir.

Askerî Kapasite: 425.000 kişilik aktif personeliyle NATO'nun ikinci büyük or-

dusuna sahip olan Türkiye, özellikle son yıllarda geliştirdiği yerli savunma sanayii ile öne çıkmaktadır. Bayraktar TB2 gibi insansız hava araçları, başta Ukrayna olmak üzere çeşitli çatışma bölgelerinde etkinliği kanıtlanmış taktik sistemler olarak dikkat çekmektedir (IISS, 2024).

Enerji Koridoru Rolü: Türkiye, Hazar havzası ve Orta Doğu'daki enerji kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında kilit bir transit ülke olarak konumlanmaktadır. TANAP ve BTC gibi boru hatları, hem Avrupa'nın enerji arz güvenliğini desteklemekte hem de ABD'nin Rusya'ya alternatif enerji güzergâhları oluşturma stratejisiyle örtüşmektedir.

Soğuk Savaş boyunca NATO'nun güneydoğu kanadının ana sütunu olan Türkiye, özellikle 1962 Küba Füze Krizi sırasında topraklarında ABD'nin nükleer başlıklarına ev sahipliği yaparak ittifakın caydırıcılığında kilit rol oynamıştır.

21 yüzyılda ise Türkiye, hem IŞİD'le mücadelede aktif askeri katkılarda bulunmuş, hem de Suriye iç savaşın-

dan kaynaklanan kitlesel mülteci hareketlerinin Avrupa'ya yönelmesini kontrol altında tutan tampon bölge işlevi görmüştür. Bu yönleriyle Türkiye, yalnızca askerî değil; aynı zamanda insani ve lojistik açılardan da çok yönlü bir güvenlik aktörüdür.

Enerji geçiş koridorları, savunma sanayi (özellikle SİHA teknolojileri), lojistik üs kapasitesi ve NATO tecrübesi gibi unsurlar Türkiye'yi hem ABD'nin hem de bölge ülkelerinin vazgeçilmez ortağı yapabilir.

“Soğuk Savaş boyunca NATO'nun güneydoğu kanadının ana sütunu olan Türkiye, özellikle 1962 Küba Füze Krizi sırasında topraklarında ABD'nin nükleer başlıklarına ev sahipliği yaparak ittifakın caydırıcılığında kilit rol oynamıştır.”